

„În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele“

Liviu Rebreanu

CUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XXVI Nr. 4 (149) *** SEPTEMBRIE 2022 *** 8 PAGINI ***

Eveniment

Zilele prozei, la Maieru

Cea de a XV-a ediție a Zilelor prozei s-a desfășurat anul acesta în perioada 10-11 septembrie 2022. Sub semnul lui Liviu Rebreanu, tema ediției din acest an, a dat prilejul unor întâlniri literare și culturale deosebite ale scriitorilor Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj și ale iubitorilor de literatură și cultură în mai multe localități ale județului nostru: Chiuza, Năsăud, Sângeorz-Băi și Maieru.

Întâlnirile au început în 10 septembrie, ora 11⁰⁰, la Centrul Cultural „Liviu Rebreanu” din Chiuza, unde a avut loc Simpozionul *Sub semnul lui Liviu Rebreanu* și comemorarea criticului Andrei Moldovan. Tot aici a avut loc și lansarea volumului postum a regretatului scriitor Andrei Moldovan, *Romanele poezilor*, apărut în 2022 la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, într-o ediție îngrijită de Ioan Pinteș și Menuț Maximinian. De asemenea, a avut loc lansarea volumului *Spiritul locului. Ținutul Bistrița-Năsăud prin ochii scriitorilor*, antologie gândită de Menuț Maximinian, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. Tot în aceeași zi, începând cu ora 16⁰⁰, la Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu” Năsăud (Prislop), prozatorii prezenți au lecturat fragmente din scrierile lor.

Zilele prozei (2022). În fața Muzeului Cuibul visurilor Maieru

Maximinian, președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și scriitorul Olimpiu Nușfelean.

Dl. Vasile Borș, primarul localității Maieru, după cum sublinia și dl. Menuț Maximinian, a fost prezent și de această dată la Zilele prozei, la fel ca la edițiile trecute sau ca la atâtea alte evenimente culturale desfășurate la muzeul din localitate, dl. Maximinian aducându-ne aminte tuturor despre întâlnirea cu academicianul Nicolae Manolescu ce a avut loc în urmă cu 4 ani, la prima ediție a „Zilelor prozei” desfășurată în județul nostru, dar și despre frumoasa impresie a domniei sale față de cadrele didactice și elevii de la școala măiereană, care și de această dată au fost prezenți în mijlocul nostru.

În cuvântul de bun-venit, primarul localității Maieru, dl. Vasile Borș, teolog și iubitor de cultură, de altfel, a accentuat ideea de naționalitate, unitate și românism, întâmpinându-i cu mare drag pe oaspeții prezenți la acest eveniment, eveniment care, la fel ca și alte activități care s-au desfășurat sau se desfășoară în localitate, duce mai departe cultura, istoria și tradiția românească într-o lume în care de multe ori se încearcă să se dea la o parte, voit sau nevoit, valorile care au fost odată. Domnul primar a subliniat, de asemenea,

munca regretatului profesor și muzeograf Sever Ursa, a d-lui profesor Liviu Ursa, fiul domniei sale, a scriitorilor Icu Crăciun și Iacob Naroș și a tuturor celor care se jertfesc pe tărâmul culturii.

D-na Irina Petraș, președintele Uniunii

(continuare în pag. 2)

VIORIEL-DANIEL PARTENE

Cartea

O nouă carte veselă, marca Grigore Cotul

Repet: nu, epigrama nu este literatură de frontieră! În opinia mea, este o creație aidoma oricărei specii a genului liric, ne solicită gândirea și imaginația, cu alte cuvinte reverberază în conștiința noastră. Folosindu-se de jocuri de cuvinte, polisemie, exagerare, aliterație, sarcasm și satiră, epigrama face o critică întotdeauna constructivă, menită să ridiculizeze metehne, nesăbuițe, abuzuri sau neajunsuri comune, specifice umane. Prin spirit și umor, ea încearcă, în speranța unor schimbări pozitive, ca oamenii să-și vadă greșelile.

Cu ironia sa subtilă, dar mușcătoare, Grigore Cotul critică în noua sa carte *Dureri de... cot* (Ed. George Coșbuc, Bistrița, 2022), prefăcută de scriitorul Petru-Ioan Gârda, aspecte incorecte din societatea contemporană, reprezentată de persoane și instituții, dar mai cu seamă mentalități; temele sale se completează de minune cu caricaturile lui Costel Pătrășcan, introduse cu discreție în acest volum,

umoristul pentru care politicienii nu se simt vinovați de dezastrul din Sănătate, fiindcă sunt *asimptomatici*, dar iată că vine Grigore Cotul cu o soluție și ne propune ca Ministrul Sănătății să fie unul „De la pompele funebre”.

Această nouă carte, din câte știu eu a patra, te face să fii optimist, îți dă posibilitatea să râzi de defectele sau ineptiile politicienilor inculți și

(continuare în pag. 2)

ICU CRĂCIUN

Scriitorii Icu Crăciun și Menuț Maximinian alături de Vasile Borș, primarul localității Maieru

În următoarea zi, 11 septembrie, întâlnirile au continuat, începând cu ora 11⁰⁰, la Muzeul „Cuibul visurilor” din Maieru. Aici s-au desfășurat două frumoase evenimente. Este vorba de gala prozatorilor invitați la această ediție și de vernisajul expoziției de pictură *Re-interprețări*, expoziție semnată de Laura Poantă.

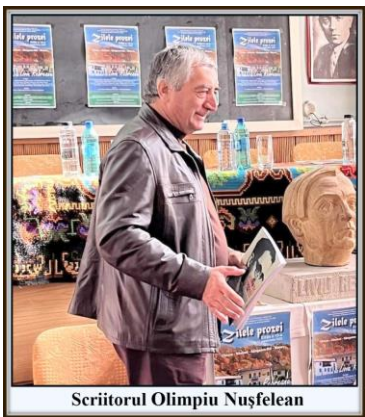
Gazdele prezentei ediții au fost: scriitorul Icu Crăciun, scriitorul și jurnalistul Menuț

Eveniment

(continuare din pag. 1)

D-na Irina Petraș,
președintele U. S. R. - Filiala Cluj

Scriitorilor din România (Filiala Cluj) ne-a mărturisit celor prezenți că *Zilele prozei* au devenit cu totul speciale de când regretatul scriitor Andrei Moldovan a venit cu ideea de a merge pe urmele lui Liviu Rebreanu. Acestea au fost și sunt evenimente frumoase la care s-au alăturat și primarii, profesorii, elevii, putându-se vorbi sub semnul lui *Liviu Rebreanu*, prozatorul fiind atât pentru locul acesta, cât și pentru țară, un colos la fel ca Mihai Eminescu. Totul se poate atâta timp cât avem un suport cultural, atâta timp cât avem dăruire, dragoste pentru cultură și speranță. Ce poate fi mai înălțător decât să mergem pe urmele lui Rebreanu și să creștem sub semnul acestuia pentru că a meritat și el, pentru că merităm și noi!?

Scriitorul Olimpiu Nușfelean

Sub semnul acestei idei, a continuat și dl. Olimpiu Nușfelean, domnia sa semnalând acel suport cultural, dar și moral și filozofic într-o lume în care omul normal pare a fi intrat într-o criză sau blocaj. Tocmai de aceea o reînnoire sub semnul lui Rebreanu sau al altor oameni de cultură ne poate fi favorabilă. Rebreanu e și acum viu, e inepuizabil, e actual, dovadă fiind aceste zile ale prozei în care toți dintre noi am putut să ne întâlnim.

Scriitoarea Simona Antonescu a afirmat că de acum încolo fiecare vom face parte din viețile celorlalți. Literatura, cultura ne unește pe fiecare dintre noi, maturi și tineri deopotrivă. Toți vom duce ceva mai departe și ne vom aminti de aceste frumoase întâlniri.

Zilele prozei, la Maieru

De asemenea, scriitoarea a prezentat și o parte din volumele sale: câteva romane istorice dedicate copiilor, fiecare cărticică din cele nouă având ca subiect un domnitor român, eroii principali fiind copii care au ocazia să călătorească în timp și să trăiască alături de un copil de pe vremea unui fost domnitor, dar și romanul *Hanul lui Manuc* sau cel mai recent roman al

Simona Antonescu, scriitoare

acesteia, *În umbra ei*.

A urmat expoziția d-nei Laura Poantă (medic, pictor, grafician, ilustrator de carte) Devenit un nume de referință în artele plastice, lucrările vernisate cu acest prilej au recreat o lume de simboluri, accentuând acea viziune pentru un zbor întrupat din dorul pământului de a fi mai aproape de cer, fiecare lucrare creată prin ochii, dar, mai ales, *sub semnul lui Liviu Rebreanu*, după picturi de Nicolae Grigorescu, Camil Ressu, Octav Băncilă și alții, purtând esența celor mai pure idei, pline de semnificații în măsură să-i

„vorbească” fiecăruia dintre noi după cum ne este sufletul și gândul. Toate lucrările artistei au fost donate scriitorilor și invitațiilor prezenți, dar și muzeului, primăriei și școlii din localitate.

Am avut onoarea ca în mijlocul nostru, în acest „microcosmos al sufletului românesc”, sau în această „matcă a latinității noastre” – după cum spunea scriitorul Icu Crăciun - să-i avem alături pe scriitorii: Simona Antonescu, Ștefan Borbély, Hanna Bota, Constantina Raveca Buleu, Rodica Frențiu, Andrei Gazsi, Mariana Gorczyca, Leon-Iosif Grapini, Andrea H. Hedeș, Florina Ilis, Alexandru Jurcan, Amalia Lumei, Alice Valeria Micu, Daniel Moșoiu, Ovidiu Pecican, Irina Petraș, Laura Poantă, Sever Pop, dar și pe alți invitați de seamă: Iacob Naroș, Liviu Ursa, Grigore Cotul, Adela Cotul, Mircea Daroși, precum și elevi ai școlii din localitate.

Organizatorii acestei ediții a *Zilelor prozei* au fost: Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Reprezentanța Bistrița-Năsăud a Filialei clujene a UR, Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud.

Parteneri au fost: Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu” Năsăud, Centrul Cultural „Liviu Rebreanu” Chiuza, Muzeul „Cuibul Visurilor” Maieru, Primăria comunei Chiuza, Primăria comunei Maieru.

De asemenea, amintim și partenerii media: *Răsunetul cultural*, *Steaua*, *Neuma*, *Mișcarea literară*, *Cuibul visurilor*, precum și sponsorii evenimentelor: Restaurant *Don Pepe*, Magazin *Punct*, Agenția *Avramii*, cărora le mulțumim și pe această cale.

VIOREL-DANIEL PARTENE Cartea**O nouă carte veselă, marca Grigore Cotul**

(continuare din pag. 1)

corupți, dar încă nu știu dacă aceste critici ajung la cine trebuie. Ei trăiesc într-o lume separată, iar disprețul față de lege și electorat este endemic, nu au simțul ridicolului, surâd cu o seninătate dezarmantă, fiind persoane cu carențe culturale, impostura intelectuală este la ea acasă, pentru că falsitatea le-a dat rang de putere. Oricum, e bine că îi arată cu... epigrama, era să zic *cu degetul*. Din câte știu, deocamdată, n-a primit amenințări și înjurături, pesemne pentru că aceștia sunt imuni la impostură, sfidează, nu pricep ironia, încât, vorba poetului, *se sparie gândul*. Grigore Cotul știe că *plicologia* funcționează cu brio, iar șpăgile sunt atenții care deja țin de cultura noastră. Sunt convins că dacă s-ar trezi Păstorel, l-ar chema la el și i-ar șopti discret: „Ești deal meu, tinere! Înțeapă-i până ajung aici, că bag eu pe foc!”

Cartea aceasta, împărțită în patru secțiuni: 1. *Dureri de... COT*; 2. *Tematice*; 3. *EpicRebus* și 4. *Poezii*, exemplifică cu bun-simț și eleganță dictonul *Ridendo castigat mores* și, fiindcă a fost scrisă în anii pandemiei covidiene, e firesc ca multe din epigrame, cu titluri funcționale sau conceptuale, să atace tema aceasta chiar din prima secțiune (vezi *Paradox*, *Pentru o viață*, *Soluție*, *Excepție de la regulă*, *Imunizare*, *Observație după prima doză*, *Infidelitate*, *Vecina*, *Greul abia începe*, *Priorități în alegerea centrului de vaccinare*, *Confirmație*, *O măsură necesară și suficientă*, *Specialiștii ne vor doar binele*, *Nedumerire*, *Renunțare la măști*, *Măsuri noi la nunți*, *Ridicarea restricțiilor în ziua de Paște*, *Mutații*, *Estimare*, *Congres*, *Șase luni de la rapel*, *Exemplu de bune practici* etc.). Nu lipsesc autoironia (vezi *Năzuință*,

Deziluzie, *Deznădejde*, *In Memoriam*, *Gândire pozitivă*, *Notorietate pe facebook*, *Alegere*, *Opțiune*, *Tratament eficient*, *Vis împlinit*), eterna soacră (*În tot răul e și-un bine*, *Pentru liniștea soacrei*, *Soacra și-a pus proteză*), politicienii, guvernării, inclusiv președintele (*Stare de fapt*, *Discurs de partid la școala de vară*, *Lubește-ți dușmanul ca pe tine însuși*, *Memoriu către Ministerul Educației*, *1 Iunie – Ziua Porților deschise la Palatul Parlamentului*, *Ghinion*, *1 Decembrie – Discursul președintelui*, *Președintele și golful*, *Analfabetul funcțional*, *Conducătorilor noștri*, *4 Noiembrie – Ziua Bunului-simț*, *Palatul Parlamentului*, *Palatul Victoria*, *Palatul Cotroceni*, *16 Ianuarie – Ziua Statului Degeaba*, *Chestie de imagine*, *Gândire pozitivă*, *Unui ministru în funcție* etc.), mersul anapoda al economiei românești (*Premoniție*), infractorii (*Infracțiune*), birocrăția în așteptarea digitalizării (*Sustenabilitate temporară*), hibecele canalelor de televiziune (*La un post Tv*, *Știre bombă de Paști*, *Indignare*, *Concluzie* etc.), relațiile conjugale (*Mesaj de la nevastă*, *Avem telefoane identice*, *Curiozitate*, *Vindecarea de nostalgie*, *Răbufnirea unui soț îndurerat* etc.); cert este că intransigentul Grigore Cotul nu cruță pe nimeni cu umorul său de înaltă calitate. La urma urmelor, cine se prinde e bine, cine nu se prinde tot bou rămâne.

Secțiunea a doua, *Tematice*, cuprinde teme impuse de diferite concursuri organizate de diverse localități, concursuri de unde autorul s-a întors de fiecare dată premiant. La Gura Humorului tema a fost *Smiling City*, din care îmi permit să citez *Orașul zâmbitor*:

„Atunci când urbea s-a zidit,
Spre-ai fi un zâmbet semnătura,
Eu cred că Domnul s-a gândit,

Humorului, să-i pună Gura”.

Tema *Păcăleli de azi și... ieri* o ilustrez citând*Întrebare retorică:*

„Pe acest sărac popor,
Cine poate să-l disculpe,
Dacă-nvață, de minor,
„Ursul păcălit de vulpe”?!?”

Din tema *Azi Stan, mâine căpitan* vă propun*Succesul în politică:*

„Mai toți, din jurul lui, au spus,
Aflând că l-au numit pe post:
Putea s-ajungă mult mai sus,
Dar nu-i suficient de prost”.

Definițiile rebusistice, în versuri, cele mai multe în catrene, din secțiunea a treia, *EpigRebus*, completează deliciul acestui volum. Câteva mostre: pentru NEANT: „E un vid nemărginit./ Însă îndoielei nu-ncap/ Că a fost descoperit/ La parlamentari în cap”; pentru ȚAȚE: „Le-ntâlnești, adesea, la țară./ Le găsești în parlament./ Chiar oriunde pot s-apară.../ Evident”; pentru RACLE, o definiție demnă de umor negru: „Sunt modele diferite./ Pe mărimi sau pe culori./ Și-s din vreme pregătite.../ Poți să mori!?”; pentru (A) TIVI: „E un verb ce pare-a fi/ O metodă de salvare:/ Sensul său e de-a opri/ Un proces de destrămare”; pentru PĂCAT: „Chiar aicea pe pământ./ Papa, prin a sa clemență./ Respectând Cuvântul Sfânt./ Îl trata cu indulgență.” și multe altele.

Poeziile, rondelurile și gazeturile din secțiunea a patra, demonstrează că autorul are talent și-n alte specii ale genului liric.

Vă invit să cetiți și acest op al lui Grigore Cotul și vă asigur că vi se vor descreți frunțile.

ICU CRĂCIUN

Cronica

NĂSĂUD, DRAGOSTEA NOASTRĂ

Cartea scriitorului năsăudean Ion Istrate (critic și istoric literar, poet și traducător) „Năsăud, dragostea mea” a apărut la Editura „George Coșbuc” din Bistrița în acest an (2022).

Nu este la prima ispravă livrescă de felul acesta. În cartea sa de poezii, „Scrie cum vrei”, Editura Ecou Transilvan, 2018, am numărat de pe coperta plachetei 15 lucrări (unele în colaborare) ale acestui scriitor.

Cine este autorul? Am arătat mai sus că este năsăudean din părinții (George și Victoria), la origini, primul nepos, iar mama, sângeorzeancă, născut în data de 21 septembrie 1948, echinocliul de toamnă; poate că este un om perfect echilibrat, după zodiac. După absolvirea școlilor năsădene (primară și Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, trece la școlile clujene, fiind admis la Facultatea de Filologie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o mai înainte și fratele său. La liceu am avut onoarea de a fi coleg de clasă cu el. Trec repede peste episodul că am avut un duel pugilistic de pomina împreună ca să menționez că era cel mai deștept băiat din clasa noastră.

A absolvit Facultatea de Filologie în anul 1971, pentru ca în anul 1982 să devină doctor în filologie.

Despre cărțile sale s-au pronunțat mulți literați, inclusiv președintele Uniunii Scriitorilor din România, acad. Nicolae Manolescu. „Barocul literar românesc” este o lucrare îndrăzneță spune Paul Cornea, iar „Romanul obsedantului deceniu” este considerată o lucrare de referință.

A citit enorm într-un timp scurt (adolescența și prima tinerețe). Pe ultima copertă a cărții sale „Romanul obsedantului deceniu” (1945-1964) este scris: „N-ai citit toate romanele publicate între anii 1945 și 1964? Autorul acestei cărți le-a citit pentru dumneavoastră”.

Volumul „Năsăud, dragostea mea” este un microroman biografic confesiv, meditativ și reflexiv despre el însuși și cei din preajma sa din a doua jumătate a secolului trecut, conjugată cu toate evenimentele istorice majore ale acestei jumătăți de veac. Cartea palpită de viață așa cum îi stă bine unei ficțiuni literare. Are la bază o profundă documentare, cunoaștere istorică locală și națională. Asupra evenimentelor istorice are reflecții personale, pertinente și demne de luat în seamă.

Așadar, cartea aceasta este un microroman biografic, alcătuit din 22 de episoade (povestiri, evocări, pilde, amintiri). Fiecare episod-capitol are tâlcul lui, felie sau lecție de viață nu numai pentru autor, ci și pentru cititor din diferite etape sau vârste ale personajelor (ale autorului în primul rând), dar și ceilalți membri ai familiei sale precum și ai urbei năsădene, cu tot ceea ce s-a petrecut în deceniile de mijloc ale veacului trecut.

Până și personajele cărții pot fi considerate de două categorii: personaje principale (autorul și toți cei ai casei: părinți, frate, soție, fiu) și așa zice personaje secundare (toți cei care apar în roman, și care ilustrează o idee, o întâmplare semnificativă, un eveniment istoric remarcabil, un anume cuvânt sau sintagmă; de pildă, „Tot înainte”.

Una peste alta, microromanul poate fi considerat și o confesiune plină de învățăminte.

Autorul ia totul în considerare cu acribie, are un spirit de observație esențial și pătrunzător, este dublat de o cultură generală bogată, de o cultură literară pe măsură. Ca doctor în filologie ar fi putut să epateze prin erudiție literară, dar nu o face păstrând măsura lucrurilor. Aceasta este o calitate în plus a cărții.

Întreg scrisul său mustește de umor, ceea ce este altă calitate a cărții.

Cursul istoriei în cele 22 de episoade-capitole ale cărții ia uneori întorsături uluitoare, dramatice (unele pozitive, altele negative), încât nu doar actanții, dar și asistenții (istoricii și cititorii) sunt uluiți. Datorită felului cum prezintă

evenimentele (personale, colective sau istorice), palpitant și captivant, ai impresia că citești un roman polițist. Mă refer cu predilecție la momentele dificile prin care au trecut părinții săi. Aceștia (cititorii și istoricii) participă cu sufletul la gură la spectacolul istoric: trăind ceea ce a fost, ceea ce s-a petrecut cândva, comic sau dramatic, asistând la comedia umană.

Episoadele cărții (cel 22 de capitole) se desfășoară pe un fundal de îngemănare între faptele și etapele de vârstă ale autorului de la naștere – casa părintească prezentată cu multă duioșie – până la maturitate, simultan cu faptele și evenimentele istorice ale urbei năsădene cu concitadinii săi care au fost sau au reprezentat ceva (pozitiv sau negativ) în localitatea respectivă.

Incursiunea înapoi pe firul timpului evidențiază un episod (amintire, evocare, întâmplare) și nu are importanță în sine, ci interesul major ce se desprinde, ce se degajă din acesta pentru autor și cititor, este urbea cu locuitorii săi.

Autorul și-a însușit profund istoria locală, așa cum arătam și mai sus: fiecare uliță, cartier, clădire relevându-le istoricul (trecutul și prezentul), farmecul lor, semnificația, tâlcul ce se poate desprinde dintr-un fapt sau întâmplare. Această

istorie locală se conjugă cu istoria națională sau internațională. Chiar dacă nu s-au cuprins episoade din războaiele mondiale de la mijlocul secolului trecut, se scrie despre ceea ce a trăit: instalarea comunismului de tip sovietic cu sila și cu multă teroare, ajutați de tancuri, în România, ca și într-o bună parte din Europa și din alte continente prin ororile, crimele, condamnarea la regres în loc de progres, toate au echivalat cu un adevărat război. Nu întâmplător, dar nimerit involuntar, statele de sub influență sau ocupație sovietică se autocalificau *lagăr socialist*.

Aceste evenimente istorice majore nu-i puteau scăpa autorului: comentate, prezentate și însoțite de reflecții personale profunde.

Astfel că la destrămarea lagărului socialist în anul 1989, spunea autorul la prezentarea cărții sale, România nu știa încotro să o ia: la dreapta sau la stânga.

Dacă ar fi să zăbovim asupra fiecărui episod din cele 22 de capitole ale cărții, „Năsăud, dragostea mea”, am putea spune și scrie cele ce urmează.

(*Cedarea*). Anul 1941 este anul căsătoriei părinților autorului dar și anul cedării Ardealului de Nord în mâna maghiarilor (1940-1945). Părinții erau meseriași – pielari –, tatăl cu acte școlare în regulă și cu diplomă semnată de regele Mihai, mama fără acte școlare, dar harnică și pricepută în meseria pe care a practicat-o cu pasiune alături de soțul ei.

Coincidență interesantă și imprevizibilă prin consecințe: un cuplu budapestan cu altul năsăudean se fotografiază, immortalizând clipa, transmițând fotografia, după mult timp, la Primăria Năsăud. Ochii copilului mic și ager scrutează cu multă precizie crăpăturile din pereții farmaciei soților Drugă, identificând locul și personajele. Ascuțitul spirit de observație al autorului este declanșat, condiție sine qua non a oricărui creator literar.

(*Gospodina Bot ca Bo*). Faza prealabilă căsătoriei părinților autorului: avionul buclucaș obligat să aterizeze forțat la Salva, tractorul american uriaș, liota de copii gură-cască, alt avion care aduce pachete cu sânge pentru spital, cei doi îndrăgostiți (părinții autorului) și șarpele (mare și neotrăvitor), prins cavalereste de George, viitorul tată al celor doi frați Istrate, viitor talisman de buni auguri ai viitorului cuplu marital. Ziarul care le deschide ochii și asupra altei lumi necunoscute și nevăzute (chinezi) de cei doi îndrăgostiți. Nu și de către autor, fiul lor, care a făcut o vizită în China. Toate se succed cu repeziciune.

(*Avionul de la miezul nopții*). Noua administrație, aceea din Ardealul sfărțec, administrația maghiară. era dictatorială. Numele românești se maghiarizează, Mureșan devine Pal, corpul didactic al Liceului grăniceresc a fost înlocuit cu profesori maghiari, numele străzilor schimbate, iar tineretul obligat să participe la pregătirea paramilitară. Cum tatăl autorului a lipsit o noapte, fiind căsătorit, din paza pe care trebuia să o facă în clopotnița din turnul bisericii, a fost condamnat la o lună de închisoare, executată la Cluj. Faptă teribilă spune autorul (p. 20), întâmplare providențială, spunem noi. Prin disproporția dintre pedeapsă (o lună de închisoare) și faptă minoră, nescrutarea cerului din turla bisericii pentru a vedea avioane care nu puteau zbura pentru că nu existau. Însă prin întâmplare sau prin coincidențele ce au urmat poate fi calificată ca providențială. Însoțitoarea mamei autorului o duce la adresa din str. Horea, nr. 31, din Cluj, exact acolo unde este Facultatea de Filologie pe care cei doi fii ai săi (Tibi și Ion) o vor absolvi-o, iar cel mai mic își va susține și teza de doctorat. Pentru ca să se immortalizeze fapta lângă clădirea respectivă, conducătorul tezei de doctorat a plantat doi mesteceni care pot fi văzuți și azi. Așa încât putem să ne închipuim că lumea vegetală se intersectează, se armonizează cu lumea umană, ceea ce nu-i puțin lucru și rar se întâmplă.

Vivat! Vivat! Să trăiască România Ungurească! Altă întâmplare năstrușnică este aceea legată de comandantul unității militare unde și-a efectuat stagiul militar autorul cărții (Radna-Lipova). Atunci când era copil, viitorul comandant a participat la nunta părinților autorului cu sufletul curat și mintea tabula rasa, înregistrând totul. Nunta a avut loc la Nepos, satul de origine a lui George Istrate, iar copilul devenit ofițer i-a relatat totul cu lux de amănunte, îmbrățișându-se afectuos spre uimirea celorlalți militari. Autorul știa puțin despre nunta părinților și își pierduse nădejdea de a afla mai multe. Cei doi oameni maturi: ofițerul și elevul Școlii de ofițeri în rezervă de la Radna au fost de-a dreptul încântați să se întâlnească după atâta timp.

Anul 1941 a fost fast pentru familia Istrate: la începutul anului s-au căsătorit, iar la sfârșitul anului s-a născut primul lor copil, dar este nefast pentru țară. Ardealul este sfărțec, având consecințe dramatice, administrație dictatorială, cote pe producția agricolă, monopol pe carne și pieile animalelor, obiectul muncii meșterilor George Istrate, învățământul se maghiarizează, biblioteca Liceului Grăniceresc a fost arsă în curtea școlii, Coșbuc împușcat de pe soclul statuii. Plus alte atrocități.

(*Năsăudul antisemit*). Lumii fără încredere și toleranță, în frunte cu Hitler și Horty (primul dă

(continuare în pag. 4)

MACAVEI AL. MACAVEI

Cronica

NĂSĂUD, DRAGOSTEA NOASTRĂ

(continuare din pag. 3)

ordin să fie extirpați evreii, al doilea îi execută ordinul, inclusiv în Ardealul ocupat) îi corespunde lumea concordiei și înțelegerii în rândurile oamenilor simpli (pantofarul evreu și curelarul George), dar „diavolul ideologiei” (p.32) separă iremediabil cele două lumi cu principii diametral opuse. La recrutarea evreilor se ajunge la aberația că *cengherii* unguri sechestrează o evreică bolnavă, neputincioasă, imobilizată la pat, ridicând-o pe sus cu pat cu tot, atât erau de absurzi și obedienți.

(*Domnul Gloser*). Tot astfel, holocaustul i-a luat de lângă sufletul său soția și cele două fiice, viața rămânându-i fără sens. Domnul Gloser era veșnic trist.

(*Vin rușii*). Tatăl autorului scapă de la concentrare pentru front printr-o injecție cu benzină aplicată în talpa piciorului care producea o cangrenă, dar care nu era mortală.

Armata sovietică - barbară și violentă - s-a datat la tot felul de atrocități. Mai ales o formație militară, anume creată de Stalin din rândurile pușcărișilor cu promisiunea iertării de pedeapsă, pregătită de luptele din Ungaria: prăda, fura, tâlhăria, viola, nimica tot ce le ieșea în cale. Așa s-a ajuns ca un ofițer român, în permisie, să se plimbe cu soția în parcul din Bistrița pentru ca doi soldați ruși să-l împuște pentru simplul motiv ca să-i violeze soția.

Adevărata față hidoasă a armatei sovietice era mascată generației noastre în manualele de istorie și literatură: armata sovietică „eliberatoare și civilizată” era în realitate barbară și violentă. Au trecut mulți ani până să se spună și să se scrie acest adevăr.

(*O paranghelie cu congres*). Dictatura proletară în România s-a instalat cu ajutorul tancurilor sovietice, metodă valabilă și pentru ținutul Năsăudului. Alegerile din 1946 au fost măsluite, iar potențialii câștigători: țărâniștii, în frunte cu Ilie Lazar, pe plan local, închiși ca să nu participe la vot. Ultima speranță de democrație, aceea din 1946 privind alegerile, s-a năruit. Pregătirile fastuoase din preajma alegerilor și din ziua alegerilor s-au încheiat cu ciomăgeli, după ce oamenii s-au turmentat. Cel mai rău au ieșit lăutarii țigani, care, în loc să-și apere capetele, își apărau instrumentele de cântat, un motiv în plus ca să nu uite ziua alegerilor.

Pentru acele timpuri ies în evidență câteva personaje memorabile: Fontanella sau Viorel Pălăgieș (noi, internștii, îi mai spuneam și Moby Dick), șeful Casei Pionierului din Năsăud, Octavian Șchianu, viitor profesor universitar, Mărioara Șorobete, Crăciun Pompei, denumit și Pompeiusz, demnitar comunist, originar din Nepos, secretar cu propaganda, țăranul din Salva, membru țărânist, ascuns 20 de ani (1946-1964) de frica organelor de urmărire ale securității.

(*Stindardul național*). Orașul Năsăud în perioada interbelică și în primii ani ai dictaturii proletare când încă libera inițiativă exista și încă nu era înăbușită era, nu numai el (orașul), dar și localitățile vecine pline de meseriași: croitori, măcelari, brutari, comercianți etc., adică tot ce este necesar la casa omului potrivit doctrinei și devizei liberale „prin noi înșine”.

Autorul, copil fiind, a fost impresionat de o prăjină ascunsă în podul casei cu urme de cuie pe ea, despre care mamă-sa nu i-a destăinuit nimic. Mult mai târziu s-a prins că era drapelul cu harta României Mari.

(*Roșcove ovreiești*). Între primele amintiri din copilărie figurează și dulcea amintire a roșcovelor evreiești în contrapunere cu sinistra poveste a salamului de cal în amestec cu carne de om. Relatare în miez de noapte făcută de un oaspete bucureștean cu origine năsăudeană, relatare destăinuită părinților în taină pentru ca fiul lor să nu mai poată adormi.

(*Tot înainte, ca Secheli!*). Clopotarul bisericii din centrul orașului Năsăud, Secheli,

ajunge să fie numit în anul 1948, secretar de partid pe oraș. Un om sărac din punct de vedere social, sărac și cu duhul (p.55), incult sau semianalfabet, care în cuvântul de mulțumire ca urmare a alegerii n-a știut să spună altceva decât: „Tot înainte!”.

(*Salutări „tovărășești!”*). Urcat în trenul de Cluj cu gând să coboare la Dej, George Istrate intră într-un compartiment de tren unde dă peste un popă cu vestimentație preotească și încep să flecărească vrute și nevrute (mai multe periculoase). Tatăl autorului și falsul preot au ajuns la concluzia că nu peste mult timp vor ajunge cu toții să mănânce la cazan, că femeile vor ajunge proprietate colectivă și alte baliverne. Securistul mascat preot după dictonul de atunci „Eu sunt membru de partid și am dreptul să te ridic”, face în așa fel ca George Istrate să fie reținut. Era nevinovat și poate naiv ca mulți călători de același fel. Din masa de călători reținuți la Regionala CFR Cluj se făceau selectări după criterii aleatorii, aproape toți fiind nevinovați. Firește, tatăl autorului cărții nu s-a mai întors acasă. Soția lui îl scoate din arest cu ajutorul unui vecin comunist, care îi întocmește o scrisoare către tov. Valer Grumberg cu antetul enigmatic „Salutări tovrărășești!”. un adevărat cod, pentru ca a doua zi cel reținut să intre în casă la soție și copii.

(*Pistolul de pe noptieră*). Mutațiile produse în societatea românească după alungarea regelui și trecerea la instalarea socialismului de tip sovietic îi deprimă pe toți cei care se așteptau la un trai bun. Familia Istrate, cum era și firească, mă refer la *pater familias*, nu reușește să se adapteze. Iluziile de bunăstare familială și de progres social se năruie. Nu după mult timp se sting din viață. Ascultarea (clandestină) a Vocii Americii, așteptarea americanilor se va împlini abia la generația următoare.

(*Bine e să fii primar!*). Atrocitățile și aberațiile, după instaurarea dictaturii proletare în România, se țin lanț. Bunăoară tatăl autorului, care era un priceput meseriaș (curelar) și care trăia din iscusința mâinilor sale, neavând nicio palmă de pământ, nu era înghițit sau plăcut de conducerea comunistă a urbei năsăudene, de aceea, autoritățile s-au străduit să-l declare chiabur, pentru simplul fapt că avea cunoștințe și un „frate” sau unchi în America și că i s-a trimis bani cu care ar fi putut să-și cumpere pământ.

(*Iulius*). În cartea scriitorului Ion Istrate sunt prezentate și câteva personaje deosebite, dramatice, originale pe care autorul le face remarcabile: Iulius, Hani, Ramona.

Bunăoară, autorul, mamă-sa, nașa și pandișpanul reprezintă destinul tragic sau „viața unui om simplu”(p.79), Iulius, bătut pe nedrept că ar fi sustras cereale de la depozitul de grâne din gară. Pe Iulius și nașa, ca vecini, îi despărțea doar un perete. Bătut groaznic de rău înainte de a mai primi încă o bătaie din partea securității, Iulius se spânzură într-o zi de vară în grădina casei sale. Acest fapt este destăinuit de nașa finei sale, nașa vecină cu spânzuratul, copilul, înregistrând faptul dramatic în timp ce mânca pandișpan.

(*Hani*). Un alt personaj remarcabil, Hani, - noi i-am zice inedit -, din galeria celor care i-au impresionat copilăria prozatorului, este acela al celui mai iscusit pescar de pe Valea Someșului este Hani. Coleg de școală generală cu autorul: „Pentru că n-a avut voie să facă mai mult de șapte clase, deși era deosebit de inteligent” (p. 87), dar era evreu.

Tăvălugul evenimentelor istorice: comunizarea meseriilor, a spațiilor locative etc., modifică sau distruge destine. Urmează o întregă odisee privind chiriașii din casa părintească. Chiriași împuși, proprietarul desconsiderat.

(*Crăciunul lui Moș Gerilă*). Se știe de toată lumea că Nicolae Ceaușescu nu accepta numele de Crăciun, cu atât mai puțin Moș sau Sfântul Crăciun, politrucii înlocuindu-l cu Moș Gerilă. Autorul cărții face o combinație între aceste cuvinte, rezultând „Crăciunul lui Moș Gerilă”. Copiii de atunci nu se puteau bucura cu adevăratele de sărbătorile de iarnă. Dictatura comunistă a însemnat și distrugerea a tot ce este viabil și progresist după modelul sovietic. Comunizarea țării a însemnat și proletarizarea meserișilor cu consecința distrugerii acestei pătri

socială, așa cum cooperativizarea agriculturii a dus la distrugerea unei clase sociale: țărâniștii români.

(*Ramona, zările-s trandafirii...*). Prosperitatea efemeră din anii 60 ai secolului trecut din urbea Năsăud și un început de viață normală n-au ținut prea mult. Totuși atunci ca și în alte vremi s-au înfiripat idile cu final fericit, altele s-au stins prea devreme ca și aceea a fratelui Tiberiu cu Cireșica Tanco. Grădina de vară din centrul Năsăudului (azi în paragină), casa bătrânească a Danei Lupoai, părul de lângă cele două, despre care se spune că a „participat” la evenimentele de la 1848, nu mai există ceea ce denotă scurgerea implacabilă și ireversibilă a timpului, a oamenilor.

(*Octavian Ruleanu, Farmecul sau grația lecturii*)

Între personalitățile memorabile ale intelectualității năsăudene și ale vremurilor relatate și retrăite de generația autorului, se înscrie și profesorul de limbă și literatură română Octavian Ruleanu. Se face și o reușită caracterizare a profesorului nostru de română. Sunt convins că personalitatea viguroasă și latentă a profesorului nu s-a putut desfășura sau dezvolta, nu și-a putut arăta amploarea, ca și în situația altor mii de intelectuali în perioada dictaturii proletare când nu puteai spune ce gândești, ci să gândești și să scrii în ton cu indicațiile prețioase ale lui Ceaușescu și cu documentele de partid și de stat. Proletcultismul generalizat se conjugă așa cum arată autorul: „Pe lângă grația și farmecul lecturii”, lectura constituie un leac contra oricărei boli.

(*Papornicele lui John Kennedy*). S-a întâmplat ca în ziua asasinării președintelui american John Kennedy (21 noiembrie 1963), autorul cărții să fie trimis de mamă-sa la Cluj, cu de toate, pentru că era aniversarea fratelui său, Tibi. O altă providență: a cunoscut înainte de vreme mediul intelectual în care se va forma din punct de vedere profesional, dar și spiritual, pentru că atunci își va cunoaște viitorii dascăli de la Filologia din Cluj a acelor ani.

Autorul va mărturisi: „Pot spune chiar, cu mâna pe inimă, că nicăieri în altă parte, în îndepărtata mea studenție, la nicio altă disciplină nu m-am simțit mai împlinit, mai demn și mai român ca la cursurile lui Romulus Todoran și la seminariile lui Mircea Borcilă”. Aici a primit și o lecție de patriotism.

(*Calul fuge!*). Pe linia episodului de mai sus se înscrie și acesta, mă refer la mediul universitar din Cluj, la orele de gramatică ale lui D. D. Drașoveanu, care nu sunt seci, aride neplăcute, ci savuroase și mult apreciate datorită artei profesorului, care face din arid savoare. Din gramatică o artă.

(*Fetele de la „dicționar”*). Autorul cărții este cercetător științific la Institutul „Sextil Pușcariu” al Academiei Române și a contribuit și la întocmirea „Dicționarului tezaur al limbii române” ca lucrare majoră. Acest episod îl îndeamnă să prezinte locul (institutul), istoricul lui, colegii, fetele care lucrează cu mult devotament, un portar care este în stare să-și dea viața pentru a apăra comorile culturale îngheșuite între pereții clădirii. Pe toți îi face nemuritori prin pana sa aleasă.

Așadar, cartea poate fi considerată o confesiune plină de învățăminte, confesiune, așa cum spuneam mai sus, alcătuită din amintiri, evocări, povești sau pilde. Este scrisă într-o impecabilă limbă românească, nu lipsește ficțiunea și talentul literar, bogata cultură generală a autorului, documentarea minuțioasă fără de care n-ar fi putut să ne comunice atâtea cunoștințe locale sau naționale. Poate că nu data istorică îl interesează pe autor cel mai mult, ci semnificația – concluzia sau învățământul - ce se extrage pentru cititor sau colectivitatea la care se referă autorul având în vedere întâmplarea, povestea, amintirea respectivă.

La cele de mai sus se adaugă gama de sentimente, mai ales ale celor din generația autorului: nostalgie, duioșie, tandrețe, umor, dramatism, scurgerea implacabilă și ireversibilă a timpului. Or, autorul ne-a prilejuit întâlnirea cu acele timpuri și încărcarea cu acele sentimente, fapt care ne-a făcut mai bogați și un pic mai fericiți.

(28.07.2022)

MACAVEI AL. MACAVEI

Rebreniana

ETERNUL FEMININ LA LIVIU REBREANU

I. Literatura și iubirea în viziunea lui Rebreanu

Pentru început să vedem cum înțelege scriitorul problematica iubirii în literatură, acest aspect se petrecea la nivelul anului 1943, (pentru amănunte vezi volumul *Liviu Rebreanu*, Colecția *Restituiri, Amalgam*, Editura *Dacia*, Cluj-Napoca, 1976, Ediție îngrijită, prefață, antologie și note de Mircea Muthu, capitolul intitulat *Literatura și iubirea*, p. 133-159). Conferința, ținută la Iași, a fost publicată în „Universul literar”, 1939, este reluată în *Amalgam*, a mai apărut și în *Liviu Rebreanu, Opere*, vol. V, fragmentar.

Literatura e definită de către Rebreanu ca o zugrăvire, interpretate sau critică mai mult sau mai puțin directă a lumii, a societății contemporane cu cel ce scrie. Poetul e asemănat cu profetul deoarece veșnic e nemulțumit cu prezentul și visează la o lume mai bună, mai dreaptă, mai frumoasă. Dar cei ce scriu vor intra în conflict cu oficialitățile, iar literatura lor, dacă nu respectă anumite norme, va provoca nemulțumiri. Este cazul cu prezentarea războaielor de către aceștia, deoarece, spun ele, autoritățile, că s-a scris doar despre partea tristă, urâtă a acestuia și nu s-a subliniat îndeajuns entuziasmul și patriotismul național. După cum se știe, primul război n-a adus schimbări radicale. Mai precis, Mircea Muthu menționează în nota de la p. 313, *op. cit.* că „Rebreanu exagerează deoarece primul război n-a adus acele schimbări mult așteptate” – e doar o presimțire a acestuia, că lumea timpului său e deocamdată „stranie, refractară și anarhizată în însăși esența ei”, fără ca războiul să fi fost „aievea sfârșitul unei lumi.”

Pentru a apăra sănătatea morală, statul acelor vremi a decis să interzică și unele cărți în care apar iubiri scandaloase spre a apăra sănătatea morală a tineretului școlar. Era vorba bineînțeles de iubirea ca mijloc de atracție, cea animalică, cu expresii triviale, orgiacă și destrăbălată considerată pericol public. La început, s-a interzis în piesele de teatru, inclusiv apariția pe scenă a unui pat, dar nu s-a putu opri, chiar dacă s-a dat o circulară în acest sens.

Iubirea e văzută de Rebreanu de-a lungul anilor (de la Homer, la greci și romani, Aristofan, Platon), când ea era pură, poetică, fără pericol pentru morala publică. Revoluția franceză a democratizat iubirea, toți pot iubi poetic, nu numai cei nobili (excepție face spiritul liber al lui Rabelais). Laura lui Petrarca e exemplu pozitiv, dar odată cu Boccaccio apare iubirea poetică îmbinată cu cea pământească. Ca atare, avem de-a face cu iubirea adevărată și va domina în literatură libertatea iubirii. Evul mediu n-a cunoscut ofensarea moravurilor prin literatură, respectiv prin iubire. Ea apare în toate genurile literare (proză – în *Carmen* (nuvela scriitorului francez Prosper Merimee) și *Manon*, (Manon Lescaut, romanul abatelui Prevost), unde apare prima femeie fatalistă. În *Suferințele tânărului Werther* e numai iubire, urmează Balzac cu a lui *Comedie umană* plină de conflicte și drame provocate de iubire, e vorba de *Eugenie Grandet*. Dar totul se oprește la momentul cheie, se marchează cu puncte, puncte, iubita e descrisă doar la umeri și brațe, fără picioare..., se avea în vedere totuși părul, ochii, gura... Violarea ultimului mister s-a făcut fie indirect, fie direct. Statul s-a alarmat de această evoluție și chiar a încercat s-o reprime (vezi procesul intentat lui Baudelaire pentru *Florile răului* sau scandalul legat de Venera din Milo, Franța). La fel a pățit și Flaubert cu *Madame Bovary*, *Ulisse* a lui James Joyce sau *Doamna Chatterley* (din *Amantul doamnei Chatterley* de englezul D. H. Lawrence care pledează pentru întoarcerea la natură și considerarea instinctului erotic drept valoare esențială a umanității moderne.. Naturaliștii prin Zola (vezi *La terre*) au depoetizat complet iubirea, s-a schimbat până și optica, ignoranța e combătută științific (vezi Farrel, psihiatru și naturalist elvețian cu studiul *Chestiunea sexuală*). În literatură, apar perversiunile iubirii (Wedekind, reprezentant al

expresionismului german cu *Fruhlings Erwachen* (*Deșteptarea primăverii. O tragedie de copii*) – prilej de senzație și scandal. Războiul a rupt toate barierele, moartea devine vecină cu iubirea, astfel că problema iubirii a devenit sexuală (vezi *Sexologia* lui Magnus Hirschfeld, medic german). Freud, psihiatru austriac, fondator al psihanalizei vine cu complexul lui Oedip, se vorbește despre homosexualitate sodomie, incest. Freud exagerează rolul sexualității în artă și viață (vezi trei eseuri asupra teoriei sexualității, *Totem și tabu*). Vocabularul din indirect se schimbă total. În literatura română s-a evoluat lent, romanul fiind cel mai indicat pentru a cuprinde toate cele legate de iubire. Abundă sexualismul ceea ce stârnește pe apărătorii moravurilor tradiționale, dar literatura noastră își urmează evoluția vieții, ea nu poate fi îndreptată prin constrângeri – conchide Rebreanu, în final.

II. Cuplul rebrenian sub semnul tragismului. Subiectivitate sau realism? Perechi mai mult sau mai puțin fericite din proza scurtă a lui Rebreanu

O primă constatare, dragostea femeii este mult mai durabilă, mai puternică, mai pătimasă decât a bărbatului, ceea ce poate fi considerat un motto pentru cuplurile întâlnite în proza scurtă a lui Rebreanu. O primă prefigurare a femeii fatale de mai târziu din marile lui romane o întâlnim în *Sublocotenentul* din (*Liviu Rebreanu, Opere*, vol. I, p. 250), numele ei e Margit, are o deviză simplă: „O femeie îndrăgostită e în stare de orice.” Ea e continuată de Elsa din *Domnul plutonier*, Elvira, soția locotenentului David Pop din *Catastrofa*, femeia cu ochii verzi, Florica din *Ion*, Marta din *Pădurea spânzuraților* și Nadina din *Răscoala*. Rebreanu are această predilecție pentru femeia fatală încă din proza de început (Ana Maria e pedepsită de soartă, dar încearcă să-și revină prin iubire).

Doar un sfert din personajele lui Rebreanu sunt feminine, dacă ar fi să le împărțim pe categorii, am avea cele mai diverse situații. Cele mai surprinzătoare momente de viață prin care trec perechile din proza scurtă a lui Rebreanu, mai întâi să precizăm că în câteva proze nu avem de-a face cu nici un cuplu, e vorba de: *Țăranul și coasa* (*prelucrare*), *Omul mic și oamenii mari*, *Cumpăna dreptății*, *Fiara*, *Hruba*, *Vrăjmașii*, *Cerșetorul*, *Bibi*, *Cuibul visurilor*, *Proștii*, *Soacra Sfântului Petru*, *Idilă de la țară*, *Dincolo...* Din totalul acestora, sunt prezente cel puțin 36 de cupluri, ele se prezintă pe mai multe categorii:

Cupluri nefericite prin absență – Ițic Ștrul și nevasta din *Ițic Ștrul, dezertor*; David Pop și Elvira din *Catastrofa*; Boroii și Ileana (mai bine zis, aici e vorba de un triunghi amoros, deși s-au iubit cândva, nu au avut parte de fericire, cu toate că soțul acesteia a fost împușcat, soarta face ca și Boroii să moară. Toma Lotru e bogat, Rafila e săracă. Tănase Ursu e sărac, dar o iubește pe Rafila. Criza din iubire face ca el să fie omorât. În *Marsci* avem prima formă a triunghiului din iubire, Domocos Marsci e cu Ajkay, dar intervine al treilea, locotenentul Rohonczy. Feldrihan Luca și Minodora se iubesc, intervine pe fir locotenentul care este ucis. Aceeași stratagemă are loc și în prozele de început: în cuplul Margit și Emil din *Sublocotenentul*, apare Marișka. Elsa face ca Iozsef din *Domnul plutonier* să se sinucidă, iar familia acestuia să sufere.

Cupluri trecute (a fost bine și rău), ele se complac, nu mai au ce pierde – Codrea și baba Firoana din *Codrea*; Aglaia și Vasile Bujor din *Dintele* care acceptă un compromis, Ileana „grofoaia” și contele episcop Domokos Zichy din *Baroneasa*.

Cupluri care se despart: Vasile și Laura Șorobetea din *Divorțul*, ea se văicărește că e înșelată, îi pare rău după iubirea din trecut, Didi și Jean Vasilescu din *Strănutarea*, unde un strănut nefericit curmă intenția îndrăgostiților,

Cupluri care nu apucă să se adune împreună din diferite motive, se despart încă din start. Feldrihan și Minodora; Ilie Ghinea și blondă; Tănase Ursu și Rafila – crimă din iubire, Boroii și Ileana, Didi și Jean Vasilescu.

Cupluri cu perspective și speranțe incerte în viitor: Ghighi-Popescu, Fanny-El; Dorina-Faranga; Aristică-Margareta; Patre Ulvineanu-Fanny; Tănase Ursu-Rafila; Tăticul-maica.

Cupluri aflate în conflict permanent, gata de-a se destrăma, ceartă și bătaie: Armeanul-Armeanca; Ion Popescu-nevasta din *Tainele inimii* se ceartă și se bat, Toader Căpățână-nevasta; Domnul-cucoana; Filipaș-nevasta, Ignat Pascu-Dorina – Dorina cochetează cu Faranga la care soțul ei e slujbaş, Todosia-Văduvoiu; Gavrilă Boroii-nevasta, d-na Zapa-Burcuș, doamna preferă să moară dacă nu este iubită, Dumitrache Cântăreanu și Didica din *Culcușul*.

Cupluri în care unul nu iubește: Ilie Ghinea, un fals cuceritor, doar slăbiciune pentru femei; Ignat-Dorina; Ion Haramu-Ileana, Gore Bobocel-Margareta; Ion Bolovan-nevasta – nevasta îl urăște tot așa de mult precum iubise pe celălalt, iubirea ei e strivită, locotenentul-Minodora, Saveta Prundarului-Feciorul Popii – pleostită și bociță, Saveta, victimă a dragostei neîmpărtășite, se aruncă în apă, Anișoara din *Cântecul lebedei* acceptă să se mărite fără să-l iubească.

Cupluri care nu mai rezistă, ca urmare au loc depresii, divorțuri, sinucideri etc.: d-na Zapa-Burcuș; Todosia-Văduvoiu – din *Talerii* – Văduvoiu o amăgește, îi fură salba și-i face un copil, Vasile-Laura Șorobetea – obsesii înșelării și gelozie exagerată), Gavrilă Boroii-nevasta; Gonea Bobocel-Margareta care fuge cu Aristică din *Golanii*, Tănase Ursu-Rafila; Saveta-Feciorul popii. În *Szarmaleta* – Kerekes se îndrăgostește de bucătăreasa Terka, deoarece este refuzat, Kerekes se împușcă. Tot din proza de început în *Domnul căprar* – căprarul Istvan o înjunghie pe Zsuzsi cu baioneta pe motiv de gelozie. Alte câteva perechi de îndrăgostiți sunt aparte: Nadejda și prințul morocănos din *Sentinela*, avem și câteva fără un nume precis: Domnul și cucoana, El sau nevasta, blondă, maica.

Întâlnim și un cuplu fericit în povestirea *Sfârșitul* (Liviu Rebreanu, *Opere*, vol. 2) – o tânără din lumea bună vrea iubirea unui căpitan de haiduci, Anastasiu, nobil, fecior de bani gata îi face curte, până la urmă, ei ascultă de părinți și de preot, respectă formalitățile sfinte și onorabile dinaintea căsătoriei la români; o oarecare fericire se întrevede așadar, în perechea Eleonora și Anastasiu, mai mult un cuplu de viitor care ține cont de părerea familiei. În *Mărturisire* se anunță un cuplu ideal, Fanny și Liviu – avem de-a face cu o mărturisire lirică, o scrisoare către Fanny; Tina și Remus Lunceanu din *Calvarul* par de asemenea, să fie o pereche fericită, ea e draguță și bună.

În totalitate, aproape toate cuplurile din proza scurtă a lui Liviu Rebreanu stau sub semnul tragicului, mai ales dacă între cei doi este o opoziție socială, nefericirea este și mai mare. Triunghiul pasional soț-soție-iubită și opoziția dragoste-căsnicie în lumea țărănească și a micii burghezii, duce la rezolvarea conflictului în mod tragic și violent, la burghezi, avem aspecte comune cu literatura de salon.

Cartea

Poezia clipei¹

O apariție editorială de o revelatoare noutate este dicționarul-antologie *Pasărea cu clonț de rubin*, cu subtitlul *Poezia clipei*, adunând creațiile poezilor români, morți în floarea vârstei. Autorii antologiei au ales ca titlu o metaforă din tragica poezie a lui Nicolae Labiș, scrisă pe patul său de spital când își simțea apropiat sfârșitul vieții: „Pasărea cu clonț de rubin/ S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat./ Nu mai pot s-o mângâi./ M-a strivit/ Pasărea cu clonț de rubin”. Metaforă – simbol a morții premature. Sub semnul ei sunt așezați poezii, cu o succintă prezentare cuprinzând date biografice, opera literară, referințe critice și un florilegiu poetic reprezentativ. Poezia românească într-un răstimp de peste două secole a înregistrat un număr aproximativ de 63 de poeți, „acele flori plăpânde, delicate,/ Care-nflorite abia, mor împăcate” – cum spunea Șt. O. Iosif despre Cârlova, în versuri ce cuprind o sugestivă, plastică generalizare.

Antologia începe cu Alecu Văcărescu (n.1769) și se încheie cu Ioana Viviana Michiu (n.1974). În alcătuirea ediției, autorii au considerat că „poet tânăr” înseamnă un poet până la vârsta de 46/47 ani. Este prefăcută cu Eminescu, „fiindcă în el se întâlnesc/ oglindesc, ca-ntr-un eden al contemplării, toți poezii români”, poetul național, căci și lui i se hărăzise „clipa cea repede” și pentru care „pasărea cu clonț de rubin” a fost la fel de nemiloasă.

O asemenea antologie n-a fost ușor de realizat. Autorii ei amintesc câteva dificultăți, la care se pot adăuga și altele: în primul rând identificarea acestor poeți răpuși în floarea vârstei de „pasărea cu clonț de rubin”, aflarea volumelor, unele practic intruabile (și atunci au apelat la salvatorul internet), selecția poeziilor într-o microantologie semnificativă, selecția referințelor critice. Antologia arată că aceste dificultăți au fost depășite de hărnicia și priceperea autorilor.

La poezii cu o operă redusă – cum este cazul lui Vasile Cârlova, autor a cinci poezii – sigur că se reproduc toate. În cazul *Referințelor critice* e bine că s-au preferat citate din critici literari celebri, dar nu e bine că s-a renunțat la aprecieri devenite clasice, veritabile portrete literare, memorabile prin conciziunea lor și prin pregnanța metaforelor. Așa de pildă, la același Vasile Cârlova în locul altor referințe critice, nu trebuia să lipsească inspirata caracterizare făcută de Nicolae Bălcescu în *Românii sub Mihai-Voievod Viteazul*, „...Cârlovo, floare a poeziei, june cu inimă de foc. Ca o cometă trecătoare străluciși un minut peste România uimită și încântată de lucirea ta. O moarte crudă te răpi fără vreme, dar apucași a ne lăsa o lacrimă fierbinte pentru gloria trecută și o scânteie dătătoare de viață pentru viitor. Cântarea ta sublimă asupra ruinelor Târgoviștei puse pecetea vecinicii asupra-le și ni le va păstra chiar când pustiirile anilor ni le va șterge

cu totul duple pământ”. În *Notă asupra ediției*, pentru că nu este o ediție critică, autorii au adoptat, așa cum se obișnuiește, normele ortografiei actuale, dar această practică nu trebuia extinsă și la titluri: deci titlul poeziei lui Cârlova, atât de entuziast comentată de Bălcescu, trebuia să rămână *Ruinurile Târgoviștei/ și nu Ruinele*. Marin Sorescu care ne-a dat o elegantă ediție Cârlova, păstrează această formă și, toate edițiile sau antologiile. Și nici nu sunt consecvente aceste practici, pentru că atunci la Eminescu ar fi trebuit corectate titlurile unor poezii reproduce în antologie: Cu *mâne* zilele-ți adaogi... (ar fi trebuit să devină *Cu mâine*...); Să fie *sara*-n asfințit ... (Să fie *seara*-n asfințit...).

Inventarierea cauzelor morții: boli incurabile, regimul drastic al închisorilor, ucideri, sinucideri, accidente, catastrofe naturale (cutremurul din martie 1977), intervenții chirurgicale nereușite, dispariții enigmatice, ne amintește de cartea regretatului Aurel Sasu, *Cum mor scriitorii români*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017 care se cuvenea să fie citată, pentru aceste coincidențe tematice: „O paletă cutremurătoare de manifestări ale Morții, sub cele mai tragice înfățișări ale ei”.

Titlul este inspirat și bine ales, în acord cu semnificația principală a metaforei din titlu: o moarte crudă ce i-a răpit „fără vreme”. Dar ea, are semnificații mai complexe raportate la destinul

poezilor, înțelegând – conform Dicționarului de simboluri – că pasărea este un simbol al relațiilor dintre cer și pământ, prevestire și mesaj al cerului, – simbol apropiat de cel conferit de Eminescu în postuma *Numai poetul*, în care utilizând procedeul său favorit în poeziile de tinerețe, antiteza, *lume trecătoare/ poet însoțit* de un adverb al exclusivității *numai*: „Lumea toată-i trecătoare/ Oamenii se trec și mor.../ Numai poetul, ca păsări ce zboară/ Deasupra valurilor/ Trece peste nemărginirea timpului/ În ramurile gândului/ În sfintele lunci/ Unde păsări ca el/ Se întrec în cântări.” Poezie din perioada debutului, aprox. 1867, dar un „text de surprinzătoare modernitate grație strofei a doua.” (Perpessicius)

Chiar succinte, datele biografice au un timbru discret elegiac, când prezintă sfârșitul prematur al unor poeți (poete) sau moartea tragică, la care au recurs suicidar, din motive pe care le-au tănuțit: Ioana Viviana Michiu (1974-1993) „a fost un copil frumos, cuminte și meditativ, care surprindea adesea prin remarci și raționamente. În clasa a XII-a, se îmbolnăvește cu puțin înainte de sfârșitul cursurilor, reușind să-și dea doar examenul de literatura română, absolvit cu nota 10. Este internată la Spitalul Militar din București și supusă unei intervenții chirurgicale la colecist. Operație nereușită. Se stinge din viață la 1 aug. 1993”. „Anta Raluca Buzinschi (1964-1983), fiica prozatorului Corneliu Buzinschi, la numai 19 ani își începe „marea călătorie”; la 16 iunie 1983 se sinucide, aruncându-se în gol de la etajul patru al blocului în care locuia”.

Într-un dicționar, într-o primă ediție, sunt inevitabile omisiuni, de aceea autorii solicită semnalarea lor, pentru a completa viitoarele eventuale ediții. După răsfoirea volumului și la solicitarea memoriei literare, iată câteva nume ce ar putea figura într-o ediție următoare a *Păsării cu clonț de rubin*: Ioan Rusu (1811-1843), poetul blăjean, autorul primului tratat de geografie universală din cultura română, dar și autorul unor poezii publicate în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1837-1838) și adunate în volum de către Ioan Chindriș și Ion Buzăși, Alexandru Antemireanu (1877-1910) un reprezentant al poeziei simboliste românești, și mai aproape de contemporaneitate: Ilarie Voronca (1903-1946), Ion Șugariu (1914-1945), Al. Robot (1916-1941), Constant Tonegaru (1919-1952).

Între diversele antologii de poezie românească, alcătuite de obicei pe criterii tematice, de genuri literare sau de curente literare, *Pasărea cu clonț de rubin* este una de frapantă individualitate, invitând la lectura unor poeți al căror destin literar s-a încheiat în plin avânt.

¹ Dumitru Cerna, Aurel Podaru, *Pasărea cu clonț de rubin. Poezia clipei. Dicționar-antologie*, Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca, 2022

ION BUZĂȘI

Istorie

Organizația de spionaj din capitala Ardealului

Un raport secret al șefului spionajului clujean – Cum funcționa organizația din capitala Ardealului – Misiunea ofițerului spion Géza Sükösd – Alte organizații din Ardeal

Adjutantul de azi al regentului Horthy în serviciul de spionaj

Organizația de spionaj din capitala Ardealului s-a putut înjgheba cu foarte mare greutate, după însăși mărturisirea rapoartelor confidențiale trimise peste graniță.

Centru politic, militar și industrial, Clujul, prin însăși așezarea sa în inima Ardealului, reprezenta un punct principal în planul acțiunii criminale ce se țesea peste graniță. După intrarea armatelor române, șeful spionajului maghiar, Gagy, ordona agenților săi să cerceteze cine conduce

serviciul de spionaj român, S:M.S., din Cluj, care le execută pe cei mai buni oameni și să suprima pe șeful acestei secții prin orice mijloace. Natural, lucrul acesta nu s-a putut afla și, azi, d-l dr. Carol Șotel, șeful de atunci al spionajului ardelean, zâmbește blajin la amintirea acelor vremi, trăgând din țigară ca cel mai autentic spion al Intelligence-Service-ului.

Noul șef al spionajului maghiar, colonelul Siminfalvy, izbutește totuși, ca în 1920, să înjghebeze la Cluj nucleul de care avea nevoie.

El era compus din:
- Sándor Imre – funcționar de bancă, șeful organizației;
- dr. Gábor Költő – fost consilier la Curtea de Apel, referent la biserica unitariană;
- dr. Otto Fogarasy – funcționar superior la

C.F.R. Cluj;

- colonel Ugray Sándor;
- maior Kubai Lajos;
- locot. Radnotfay Gheorghe – azi adjutant al regentului Horthy;
- Dejy Deneș - inspector C.F.R.;
- Vilma Ekei;
- Kato Tamaș - casieră la gara C.F.R. Cluj;
- Reitter Iosif – ofițer;
- Géza Sükösd – ofițer.

(Articol scris de Emil Moșca-Mălin și apărut în revista *Tribuna*, Cluj, Anul II, 1939, nr. 25, p. 4.)

(continuare în pag. 7)

A consemnat
ALEXANDRU DĂRĂBAN

Istorie**Organizația de spionaj din capitala Ardealului***(continuare din pag. 6)***Cum funcționa organizația de la Cluj**

Ca și la Satu Mare, sediul principal al organizației iredentiste și de spionaj din Cluj, era la sediul franciscan din localitate, acolo unde se credea că nu pătrunde ochiul pururea treaz al serviciului de contraspionaj român. În chiliile înguste ale călugărilor, la lumina pâlpâindă a lămpilor cu petrol, se țineau consfătuiri tainice; ființe îmbrăcate în rasă călugărească punând la cale atentate de cale ferată ori suprimarea generalului comandant din localitate.

Alături, îndărătul unui altar improvizat, era dormitorul spionilor obosiți de alergătură peste câmpiile Ardealului românesc unde au lăsat sămânță blăstămată.

Spionul Fülöp, arestat de autoritățile românești, povestește că aici la schit venea să primească ordinele cifrate trimise de C.S.M. din Budapesta. Tot astfel mărturisește și Imre Sándor, șeful organizației din capitala Ardealului.

Aici a venit colonelul Ugray Sándor și maiorul Kubai Lajos pentru consfătuiri ascunse ori pentru a descifra ordinele trimise de maiorul Pop de la centrul de spionaj din capitala Ungariei și tot aici, consilierul Gábor Kóltó și-a scris un ordin secret adresat societății „Erdélyi Magyar Szövetség”.

Din schitul franciscan raportează spionul Duci fostului consilier de la Curtea de Apel că a depozitat în subsolul schitului o mare cantitate de ecrăzită cu ajutorul căreia va arunca în aer depozitele de la Târgu Mureș, Sándor Imre voia ca din această cantitate de explozibil să rămână și pentru aruncarea în aer a depozitului de muniții din Cluj.

Atunci când interesele organizației oculte o cereau, spionii se întruneau la Colegiul Unitarian în camera numită „Püspök titkára”.

În camera aceasta erau instruiți novicii în ale spionajului și tot aici se țineau consfătuirile comitetului organizației iredentiste din județ.

De altcum – facem atente autoritățile polițienești – Colegiul Unitarian din str. Mareșal Foch, 10, pare a fi și azi locul de întâlnire a multor

persoane suspecte. Ca o dovadă, amintim că baroneasa Maria Lidia Atzel, despre a cărei proces fin fața instanțelor militare din Cluj am scris în ziarul nostru, avea loc de întâlnire tot acolo, într-o cameră la etajul II, închiriată de fratele său, Eduard Atzel.

Misiunea ofițerului Géza Sükösd

În legătură cu organizația de la Cluj, să ne oprim puțin asupra spionului Géza Sükösd, trimis cu importanta misiune de a trata cu un ofițer român să vândă anumite informații centrului de spionaj maghiar.

Acesta se prezintă la Colegiul Unitarian, în camera „Püspök titkára” – unde stătea zi și noapte un om de încredere al lui Sándor Imre – cu parola „Rasputin” cerând să fie invitat locotenentul din garnizoana Cluj, O. S. (azi profesor într-un oraș din Ardeal), pentru a trata cu el vinderea anumitor secrete militare.

În raportul trimis prin alt spion colonelul Siminfalvy, spionul Sükösd, arată că ofițerul este dispus să intre în serviciul de spionaj unguresc. Mai raportează că nu i-a fost greu să-l atragă, deoarece duce o viață destrăbălată, fiind extrem de chelțuitor.

Tot atunci Sükösd scrie că a avut o întrevvedere cu colonelul Ugray Sándor, „șeful forțelor militare” din Cluj, care l-a rugat să raporteze la Budapesta colonelului Siminfalvy ca să fie avansat maiorul Kubai Lajos deoarece „s-a luptat eroic contra valahilor la Ciucea, afară de aceasta toți colegii lui sunt colonei”.

Un raport al șefului spionajului din Cluj

Nu mult după plecarea lui Sükösd, Sándor Imre, șeful grupului de la Cluj, înaintează prin spionul T. B. un raport cifrat, arătând care este organizația de spionaj din întreg Ardealul. După acel raport „comandantul șef al forțelor oculte din Ardeal este colonelul Ugray Sándor. Șeful centrului Cluj: Sándor Imre. Șeful centrului Zaláu: căpitanul Fabri. Șeful centrului Dej: Almásy, prim notar. Șeful centrului Turda: Gasner și Bihor: Morvay”.

În caz că vor intra armatele maghiare în Ardeal, șeful spionajului din Cluj raportează că poate dispune de 4.000 oameni.

„Puștile au nevoie de reparație pentru că sunt îngropate de doi ani. Mai avem în stare de funcționare 40 mitraliere și 300 puști noi”.

Printr-un alt raport, trimis prin spionul Mathias Fehérvári, Imre cere ca banii ce se trimit, precum și curierii care vin, să fie îndrumați exclusiv la schitul franciscan.

„În nici un caz să nu se trimită la colonelul Ugray pentru că e suspectat de Siguranța Română. În curtea lui stă o ordonanță care este agent al statului român”.

În al treilea raport Sándor Imre arată care este ordinea de bătaie a corpului VI de armată.

Alte organizații

Alte organizații oculte în Ardeal, găsim în orașele Baia mare, unde lucra studentul Ernő Hullan, fost ofițer în armata austro-ungară, Oláh Iosif, om de încredere, funcționar la C.F.R., soldat Vasile Ilia, Nicola G., funcționar la C.F.R. și sublocotenentul I. Tersánszky din regimentul 88 infanterie.

Acesta din urmă era șeful grupului de spioni și teroriști. Fiind descoperit, a fost arestat și încarcerat în închisoarea militară din Baia Mare. Izbutește însă să fugă cu ajutorul celorlalți spioni din oraș și să treacă în Ungaria, unde i se încredințează numeroase misiuni în statul vecin Cehoslovacia.

De la Târgu Mureș făcea parte din organizația de spionaj căpitan A. Szöllösy, călugărul franciscan Mészáros, care a fugit mai târziu în Ungaria, starețul mănăstirii Imets Károly și dr. Csernath Jozsef avocat, șeful organizației.

Din Brașov: dr. Koltsze Karoly, Hajda Francisc (Ferencz), călugăr franciscan, Peter Domokos, șeful oficiului P.T.T. din Brașov, Beke Reghina, comerciantul Peters Iosif și d-na Roza Farago.

Cât privește organizațiile din alte orașe precum și persoanele care făceau parte din ele, le vom aminti în reportajele următoare.

(Articol scris de Emil Moșca-Mălin și apărut în revista *Tribuna*, Cluj, Anul II, 1939, nr. 25, p. 4.)

A consemnat **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

Cartea**O carte de referință despre intelectualii din Bistrița-Năsăud și Universitatea clujeană în perioada interbelică**

În anul 2021, la Editura *Mega* din Cluj-Napoca, editorii Adrian Onofreiu, Claudia Septimia Sabău, Ana-Maria Stan, Cornelia Vlașin, în colaborare cu Paula Cazacu și Nicoleta Hegeduş, cu toții istorici profesioniști renumiți, au tipărit volumul *Intelectuali din județul Bistrița-Năsăud și Universitatea din Cluj (1919-1940). Repere documentare*, volum apărut sub egida Direcției Patrimoniu Cultural Universitar (Universitatea *Babes-Bolyai*, Cluj-Napoca), în colaborare cu Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, cu sprijinul financiar al Universității *Babes-Bolyai*, avându-i ca referenți științifici pe prof. univ. dr. Ioan Bolovan, membru corespondent al Academiei Române, și pe conf. univ. dr. Valentin Șerdan-Orga; menționez că prefața este semnată de Ioan Bolovan, iar studiul introductiv de Ana-Maria Stan.

După cum arată și titlul, această carte „aduce în fața publicului o serie de documente inedite și edite referitoare la implicarea, la legăturile intelectualilor români din județul Bistrița-Năsăud cu Universitatea din Cluj în perioada interbelică” (Ioan Bolovan). Autorii au structurat-o în șase secțiuni, fiecare cu mai multe subcapitole, la care se adaugă o listă a studenților năsăudeni și bistrițeni de la universitatea clujeană, instituție devenită etalon a României Mari, cu toții contribuind la prestigiul ei. *Momentele festive ale Universității românești din Cluj (1920, 1930)* sunt

ilustrate de corespondența dintre Vasile Goldiș și Gavrilă Tripon, prefectul județului Bistrița-Năsăud, Nicolae Ivan, arhimandrit, președintele Consistoriului, Victor Onișor, secretar general, Resortul de Interne, Victor Moldovan, Director Ministerial, Alexandru Pălăgieșu, sub-prefect al județului Năsăud etc. Urmează *Solicitări adresate Prefecturii de către Universitatea din Cluj* pentru sprijinirea studenților clujeni, *Conferințele „Extensiunii Universitare” Cluj susținute la Bistrița și Năsăud, De la Năsăud la Cluj: intelectuali năsăudeni la Universitate*, cu prezentarea vieții și activității academicianului Nicolae Drăganu, un necrolog semnat de Octavian A. Scridon, o cerere a lui Ștefan Jarda prin care solicita un atestat de vechime în funcția de secretar al Fondurilor grănicerești năsăudene, câteva articole de presă cu ocazia decesului dr. Ștefan Jarda, după care capitolele *V Studenți și doctoranzi din Ținutul năsăudean la Universitatea românească din Cluj*. Firește, nu lipsesc indicii de nume și de localități, așa cum îi stă bine unei lucrări științifice.

Din dorința de a vă îndemna să citiți cele 381 de pagini am extras câteva informații interesante; astfel, până în 1918 circa 235 de tineri bursieri ai fondurilor grănicerești năsăudene au studiat la universități importante din Europa sau Austro-Ungaria: Viena, Budapesta, Bratislava, Pecs, Graz etc., primele locuri

ocupându-le facultățile de drept, medicină, umaniste (litere și filozofie), urmate de silvicultură, minerit, studii politehnice etc. După 1918, la Cluj, în anul universitar 1919-1920 erau 2150 de studenți în patru facultăți distincte: Drept, Științe, Medicină și Litere și Filozofie, unde predau 189 de profesori; studenții proveneau din școli secundare sau institute greco-catolice ori ortodoxe din Brașov, Blaj, Sibiu, Arad și, bineînțeles, din ținutul Năsăudului. Astfel, din Țara Năsăudului, în anul școlar 1924-1925, erau 52 de studenți bursieri (cu burse acordate din fondurile grănicerești și universitatea clujeană), 26 la Drept, 17 la Litere și Filozofie, iar 9 la Medicină; în anul școlar 1925-1926 erau 67 de studenți, 35 la Drept, 21 la Filozofie și Litere și Științe, iar 11 la Medicină, pentru ca în anul școlar 1934-1935 să fie 129 de tineri din județul Năsăud. Precizăm că din perioada anilor 1919-1940, la arhivele bistrițene se păstrează 43 dosare de bursieri, majoritatea fiind studenți la Medicină sau Drept; iată câteva nume, ajunse adevărate personalități ale științei și culturii românești: Leon Daniello și Marius Hângănuț (medici), Sever Pop (lingvist), Tudor Bugnariu (sociolog și filosof), Tudor Drăganu (fiul profesorului universitar Nicolae Drăganu, originar din Zagra, jurist), Tiberiu Morariu (geograf), deveniți profesori universitari la Cluj. Burse năsăudene au

(continuare în pag. 8)

ICU CRĂCIUN

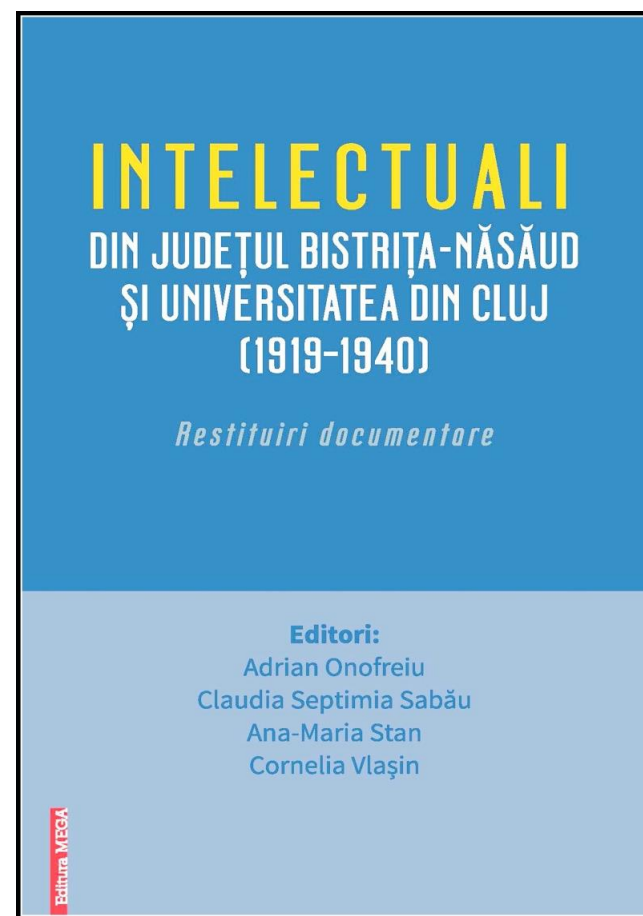
Cartea**O carte de referință despre intelectualii din Bistrița-Năsăud și Universitatea clujeană în perioada interbelică***(continuare din pag. 7)*

primit și studentele: Aurora Șimon, Aurelia Titieni, Ecaterina Cicioc (căsătorită Călugăru). Despre odiseea preluării Universității maghiare de către autoritățile române, în frunte cu Onisifor Ghiu și Nicolae Drăganu, în anul 1919 aflați mai multe citind *Studiul introductiv* semnat de Ana-Maria Stan. Un alt năsăudean care a avut un rol important în bunul mers al Almei Mater clujene a fost Ștefan Jarda, secretar general al universității între anii 1919 și 1927, absolvent al Facultății de Drept. Să amintim și faptul că între 1925 și 1929 s-au construit cinci cămine studențești în care au fost cazați 2922 de tineri, iar șef al acestora a fost profesorul Victor Onișor. Mai mult, prin vocea lui Leon Scridon senior, fost prefect al județului Bistrița-Năsăud, s-a lansat proiectul construirii unui cămin studențesc „grăniceresc”, la care au aderat universitarii Victor Onișor (președinte) și Nicolae Drăganu (vicepreședinte); în 1926 erau adunați 151000 de lei, sumă insuficientă pentru ducerea lui până la capăt. Motivele eșecului le veți afla tot din acest volum. Să mai spunem că în 1922 studenții năsăudeni s-au alăturat studenților din județele Maramureș, Satu Mare, Sălaj și Someș și au format împreună *Societatea Studenților Someșeni*, prim președinte fiind Grigore Someșan, societatea devenind după acest an *Cercul studenților someșeni „George Coșbuc”*, misiunea principală fiind aceea de a înzestra toate comunele județului Năsăud cu biblioteci și cămine culturale, lucru care s-a realizat. Printre localitățile care au beneficiat de donații de cărți s-au numărat: Blăjenii de Jos, Mintiu, Mocod, Salva. Studenții din acea perioadă au contribuit la stimularea lecturii, au organizat serate, ceaiuri

dansante, reuniuni artistico-literare, au ținut prelegeri publice pe teme sanitare, contribuind la combaterea bolilor infecto-contagioase la sate sau participând la dezveliri de monumente și sfințiri de biserici. De asemenea, în diferiți ani au omagiat sau comemorat pe patronul spiritual al acestei asociații, reușind să-i capaciteze și pe Octavian Goga, Ion Agârbiceanu și pe profesorul universitar Gh. Bogdan-Duică. Cert este că *Cercul studenților someșeni „George Coșbuc”* și-a lăsat amprenta asupra ținutului năsăudean, iar studenții de pe valea Bistriței și din orașul Bistrița, care, din 1927, au format *Societatea Academică Someșana*, au contribuit, la rândul lor, la civilizarea locuitorilor acestor așezări. Atât Ținutul Năsăudului, cât și cel al Bistriței au devenit adevărate resurse umane de înaltă calitate.

Foarte interesante sunt selecțiile de scrisori și mesaje din capitolul șase (*Corespondența universitarilor și a cercetătorilor Institutului de Istorie Națională din Cluj cu intelectualii năsăudeni*) dintre personalități precum: Siviu Dragomir, Ioan Lupaș, Nicolae Drăganu, Sextil Pușcariu, Tiberiu Morariu, Ioan Mușlea etc. cu elita năsăudeană. Printre altele, aici aflăm despre activitatea celebrei reviste *Arhiva Someșană*, genealogia Veronicăi Micle, informații despre istoria grănicerilor și a regimentelor de graniță, amănunte relevante despre biografiile lui Constantin Daicoviciu, Alexandru Lapedatu, Marton Roska ori Alexandru Ferenczi, susținuți de năsăudeanul Iulian Marțian.

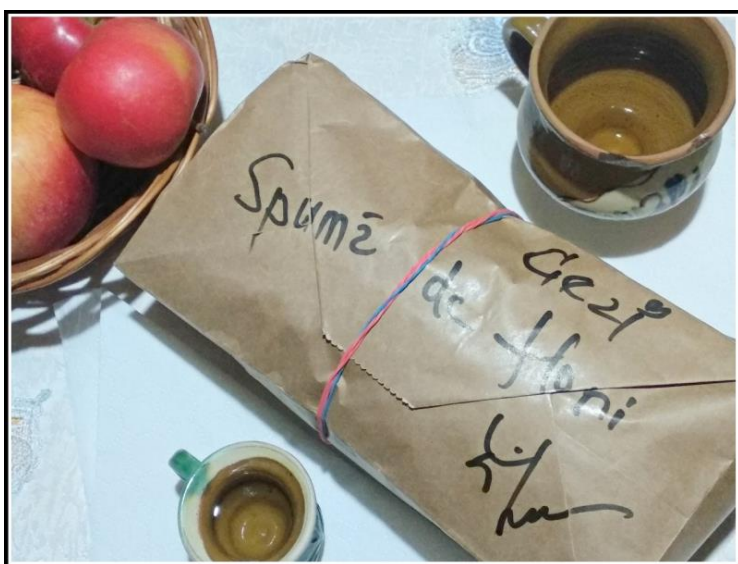
După cum arată editorii, această lucrare mai „cuprinde 249 de documente, scrisori și articole din presa bistrițeană a vremii, acoperind

din punct de vedere cronologic perioada 1919-1940”; subliniem faptul că în *Lista de regeste* sunt enumerate cele 249 de documente, fiecare cu o scurtă prezentare. Veți întâlni aici epistole inedite, semnate de Iuliu Moșil, Iulian Marțian, Virgil Șotropa, Florian Porcius etc.

Felicit editorii acestui volum pentru efortul uriaș de a pune la dispoziția cititorului sutele de documente originale legate de alte pagini de istorie bistrițeano-năsăudeană.

ICU CRĂCIUN

Natură**Spumă de flori cu trei autori**

Fundația „Noi Orizonturi” a derulat un proiect denumit „Clubul meseriilor rurale”, proiect care s-a desfășurat pe mai multe secțiuni, una dintre acestea fiind „Plante medicinale”. La secțiunea Plante medicinale au participat și elevii clasei pregătitoare A de la

Liceul Tehnologic „Florian Porcius” Rodna, conduși de doamna învățătoare Cornelia Slăvoacă. Împreună am adunat plante, le-am uscat, confecționând paturi speciale de uscarea a acestora și ne-am documentat în privința efectelor benefice ale acestora. Cei mici au învățat despre rolul plantelor medicinale în viața noastră dar și despre modul lor de conservare, având ca îndrumător, un expert în viața plantelor, pe domnul învățător, Ilie Hoza. Activitatea a fost una deosebit de frumoasă și educativă, cei mici având posibilitatea să observe o mulțime de plante într-un ierbar, dar au și vizitat locul unde cresc, modalitatea și timpul optim de recoltare. Am încheiat, bineînțeles, activitatea cu degustarea unor ceaiuri de plante. Mulțumim, domnului învățător și îl așteptăm cu drag să ne mai viziteze și să colaboreze cu noi la o viitoare tabără de vară! – profesor, Cornelia Slăvoacă.

„Ieri am avut parte de o experiență frumoasă! Un bun cunoscător al tainelor naturii, în special al plantelor și păsărilor, a prezentat elevilor din clasa pregătitoare, o lecție nouă despre cum să profităm din plin de efectele tămăduitoare ale plantelor medicinale! Mulțumim Fundației Noi Orizonturi, pentru oportunitatea de a participa la acest proiect din cadrul („Clubul Meseriilor Rurale”)! – profesor, Cornelia Slăvoacă.

Flori aromatice și spumă de flori din „Trăistuța cu plante de leac”. Ambianță aromată, dascălița pasionată, elevi curioși, povestioare verzi și cântătoare. Inimi de primăvară-n palpitație. Eleganță-n educație! Un mare Mulțumesc ... sufletec! Înv. Y. Hoza.

O lecție de botanică și ornitologie foarte educativă, cu elevi curioși și inteligenți și o învățătoare dornică de a educa acești minunați elevi în tainele naturii!! Ioana Roman.

08.08.22

ILIE HOZA

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN

Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa, Viorel-Daniel Partene.

Acest număr apare cu sprijinul financiar al Primăriei Maieru.

Corespondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)

Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRITĂ-NĂSĂUD

Machetare și tehnoredactare computerizată: Viorel-Daniel Partene

E-mail: icu_cracium@yahoo.com

Tipar: REVOX INTERNATIONAL PROD SRL, Bistrița,

Str. Gen. Grigore Bălan, nr. 25, tel: 0263 231 341 ISSN 1224 - 643